ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук, доцента Дубовик Світлани Григоріївни про дисертацію Зенченко Тетяни Федорівни «Підготовка майбутніх учителів до вивчення прикметника у початкових класах на компетентнісних засадах», подану до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія і методика навчання (українська мова)

Дисертаційну роботу Тетяни Федорівни Зенченко присвячено дослідженню актуальної в науковому і практичному аспектах проблеми – підготовка майбутніх учителів до вивчення прикметника в початкових класах на компетентнісних засадах. Актуальність обраної теми дослідження зумовлено необхідністю забезпечити інтенсифікацію мовленнєвого і комунікативного розвитку учнів початкової школи, їхню мотивацію до оволодіння українською мовою, уміння спілкуватися, застосовувати набуті знання у процесі комунікації, адаптації як до умов професійних, соціальних, так і побутових, що передусім залежить від підготовленості майбутніх учителів початкової школи до успішного здійснення професійно-педагогічної діяльності.

Отже, дисертаційне дослідження Т.Ф. Зенченко є своєчасним відгуком на актуальні проблеми підготовки майбутніх учителів до навчання української мови в початковій школі на засадах компетентнісного підходу, що ґрунтується, з одного боку, на комунікативних потребах мовленнєвої особистості майбутнього вчителя, а з іншого – на професійному застосуванні методів і засобів, які допоможуть йому формувати ці життєво важливі потреби у молодших школярів.

Актуальність теоретико-експериментального дослідження підсилюється ще й тим, що воно виконане на широкій експериментальній основі (експериментальною базою було обрано такі вищі навчальні заклади, а саме: Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Державний вищий навчальний заклад «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», Вінницький державний

педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Житомирський державний університет імені Івана Франка, Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка; експериментом було охоплено 568 студентів, 1520 учнів початкової школи, 25 учителів) із використанням досягнень наукової психолого-педагогічної, лінгвістичної і методичної літератури (223 джерела).

План дисертації дає чітке уявлення про зміст роботи, зумовлений логікою наукового дослідження і не викликає заперечень; засвідчує те, що в ньому поставлено і вирішено низку завдань, які підкреслюють системний підхід до вивчення зазначеної проблеми.

Дисертанткою правильно визначено провідні позиції дослідження: мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, теоретичну основу, наукову новизну, практичне значення.

Безперечною є наукова новизна дослідження. Хоча ця тема й була предметом розгляду у теорії і методиці навчання української мови у ВНЗ, проте так монографічно і з огляду на нові вимоги, сформульовані в Державному стандарті початкової освіти, вона ще не досліджувалася. Наукова цінність роботи полягає в теоретичному обґрунтуванні парадигми ключових і предметних компетентностей, яких набувають молодші школярі на навчальному матеріалі прикметника; визначенні рівнів підготовленості майбутніх учителів до формування в учнів умінь і навичок користуватися мовними засобами у процесі сприймання, розуміння і продукування текстів в усній і писемній формах; створенні методичної системи, яка сприятиме підготовці майбутніх учителів до опрацювання прикметника учнями початкової школи на засадах компетентнісного підходу, усвідомлення ними значення прикметника у мові й мовленні як важливого виражального засобу, збагачення їхнього словникового запасу, розвитку образного мислення та зв'язного мовлення.

Практична значущість дослідження визначається розробленням і впровадженням у навчальний процес підготовки студентів спеціальності

«Початкова освіта» методичної системи як засобу вдосконалення професійної лінгводидактичної компетентності, зокрема підготовки їх до формування комунікативних умінь в учнів початкової школи (на уроках української мови, на уроках розвитку зв'язного мовлення, у роботі над збагаченням мовлення учнів прикметниками як виражальним засобом мовлення), під час підготовки до практичних занять у курсі методики навчання української мови тощо.

Здобуті результати сприятимуть подальшому вдосконаленню підготовки студентів педагогічних факультетів до процесу формування у молодших школярів практичних знань, усвідомлення ними функціональної ролі прикметника та його найважливіших лексичних і граматичних категорій у мовленні, опанування вмінь добирати матеріал для продукування висловлювань описового характеру, використовувати мовні засоби відповідно до літературних норм і мети висловлювання, створювати тексти різних типів і стилів. Уміщені в дисертаційному дослідженні методичні рекомендації добре аргументовані, психологічно обґрунтовані і спрямовані на формування професійної методичної компетентності майбутніх учителів початкової школи.

Отже, наукова робота Тетяни Федорівни Зенченко, безумовно, слугуватиме значною теоретичною і практичною допомогою майбутнім учителям початкової щколи, викладачам методики навчання української мови, методистам у системі підготовки й перепідготовки вчителів.

Вважаємо за потрібне підкреслити чітку структуру і логічну побудову наукового дослідження Т.Ф. Зенченко. Дисертація складається з двох логічно спланованих розділів, які сукупно становлять дослідження комплексної проблеми підготовки майбутніх учителів до вивчення прикметника в початкових класах на компетентнісній основі.

У першому розділі дисертації висвітлено теоретико-методологічні засади дослідження, проаналізовано сутність компетентнісного підходу у практиці сучасної мовної освіти, уточнено й конкретизовано поняття

прикметник як лексико-граматичної одиниці, визначено його місце і роль у змісті початкової мовної освіти та в практиці шкільного навчання, обґрунтовано парадигму ключових і предметних компетентностей у змісті початкової мовної освіти.

Отже, можна зробити висновок, що теоретичну базу кандидатської дисертації виписано ґрунтовно і психолінгвістичні й лінгводидактичні орієнтири обрано дослідницею вдало – відповідно до умов, мети, завдань методики навчання української мови майбутніх учителів початкової школи.

Другий розділ дисертаційного дослідження видається особливо змістовним і ґрунтовним, містить реалізацію авторської концепції формування професійної лінгводидактичної компетентності майбутніх педагогів – і це основне досягнення дисертантки. Та і за обсягом цей розділ значний – займає найбільшу частину основного тексту дисертації (100 сторінок).

У ньому подано завдання, зміст та результати констатувального етапу експериментального дослідження, експериментальну методику роботи з підготовки майбутніх педагогів до використання лексикологічних значень прикметника як засобу увиразнення мовлення учнів початкової школи, методичні рекомендації щодо активізації уваги майбутніх учителів до описової функції прикметників на уроках розвитку мовлення, перевірку й аналіз результатів упровадження експериментальної методики в практику підготовки майбутніх учителів для початкової школи.

У процесі дослідження підтвердилася ефективність розробленої дисертанткою експериментальної методики, спрямованої на формування професійної лінгводидактичної компетентності майбутніх учителів початкової школи. Свідченням цього є порівняльний кількісний і якісний аналіз результатів навчального експерименту в контрольних і експериментальних групах. Справді, рівень розвитку професійної компетентності студентів, які навчалися за пропонованою експериментальною методикою, вищий, ніж у студентів контрольних груп.

Навчальний матеріал, використаний у дисертації, з погляду його цінності, у цілому не викликає сумнівів і заперечень. З метою формування професійної компетентності майбутніх педагогів дисертанткою було розроблено методичну систему вправ (навчально-методичний посібник «Система вправ для засвоєння виражальної функції прикметників учнями початкової школи»); методичні рекомендації до вивчення теми «Прикметник» у початковій школі на компетентнісних засадах»; електронний посібник.

Висновки, зроблені за результатами експериментальної роботи, суттєві, логічні, переконливі, усі вони випливають зі здобутих, відповідно оброблених і проаналізованих результатів експерименту.

Оцінюючи дисертацію в цілому, робимо висновок, що вона є ґрунтовним і цілком оригінальним дослідженням актуальної проблеми теорії і методики навчання української мови у ВНЗ. Її основні теоретичні положення заслуговують на увагу. Зміст дисертації засвідчує солідну педагогічну, психологічну і лінгвістичну підготовку її автора, уміння користуватися сучасними методами наукового аналізу фактичного матеріалу.

Вважаємо, що дослідження, здійснене Т.Ф. Зенченко, заслуговує позитивної оцінки. Водночас воно спонукає до роздумів, з якими й хочемо поділитися з членами Спеціалізованої вченої ради, з усіма присутніми, закликати цим самим до участі в науковій дискусії з питань, винесених на захист.

Коротко розглянемо дискусійні питання і, можливо, зауваження та пропозиції.

1. На нашу думку, здійснений дисертанткою аналіз підручників для початкової школи є певною мірою загальним, варто було б охарактеризувати використання прикметників (а не тільки наповненість ними навчального матеріалу вправ) не лише під час вивчення відповідного розділу.

2. Зазначимо, що характеристику лінгводидактичної моделі як складника експериментальної методики підготовки майбутніх учителів до формування в

учнів початкових класів ключових і предметних компетентностей на змістовому матеріалі прикметника доречно було б деталізувати, зокрема вмотивовано довести на підставі аналізу всіх структурних елементів, що подана модель є саме *лінгводидактичною*.

3. У підрозділі 2.2. дисертантка використовує посилання на методичні рекомендації для вивчення прикметника, подані англійським ученим Кеннетом Біром (ст.101). Маємо думку, що варто було б ширше охарактеризувати праці іноземних учених, у яких подано методику вивчення прикметника на початковому етапі загальної середньої освіти.

4. З огляду на безумовну актуальність упровадження сучасних інноваційних засобів у процес розвитку мовлення учнів початкової школи, висловлюємо рекомендації: структурувати навчальний матеріал електронного підручника за темами навчальної програми та співвіднести з розділами підручників для початкових класів; передбачити тестові завдання для актуалізації знань учнів; розширити розділ, що містить фразеологізми, сталі народні вислови, прислів'я, приказки тощо.

5. Варто було доповнити зміст 2 розділу і висновки до нього інформацією про форми організації навчальної діяльності студентів, які застосовувалися на навчальних заняттях із методики навчання української мови і на інших предметах із метою підготовки майбутніх учителів до вивчення прикметника в початковій школі на засадах компетентнісного підходу.

6. Вважаємо, що було б доцільно повніше охарактеризувати таблиці, уміщені в додатках до роботи, зокрема подати розширені методичні коментарі до кожної з них.

Зазначенні дискусійні зауваження не зменшують змісту, результатів дисертації, не знижують загального науково-теоретичного рівня роботи. Дисертація Т.Ф. Зенченко є самостійним, завершеним лінгводидактичним дослідженням. Сформульовані автором теоретичні висновки і практичні рекомендації достатньо аргументовані. Дисертантка виявила добру

лінгвістичну і методичну ерудицію, а також володіння сучасними методами педагогічного дослідження й аналізу його результатів.

Основний зміст дисертаційного дослідження висвітлено у 13 одноосібних публікаціях, у тому числі 1 навчально-методичному посібнику (та електронному розширеному варіанті), 7 статтях у провідних фахових виданнях, затверджених ВАК України, 1 періодичному виданні, внесеному до CEJSH, INDEX COPERNICUS, 1 зарубіжному періодичному виданні, внесеному до РІНЦ та «Ulrich's Periodicals Directory», 4 статтях та тезах у збірниках наукових праць та матеріалах конференцій (із них – 2 зарубіжні, внесені до РІНЦ). Низку методичних положень і результати дослідження апробовано в доповідях і виступах на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, науково-методичних семінарах різних рівнів.

Зіставлення автореферату і дисертації доводить взаємну відповідність їхнього змісту.

Зважаючи на актуальність, обсяг і зміст, дисертація Зенченко Тетяни Федорівни з теми «Підготовка майбутніх учителів до вивчення прикметника у початкових класах на компетентнісних засадах» є актуальним, самостійним і завершеним дослідженням, відповідає вимогам, що висуваються до дисертаційних робіт, а саме: пп. 9, 11 і 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань», а її авторка Зенченко Тетяна Федорівна заслуговує присудження їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія і методика навчання (українська мова).

Офіційний опонент – С.І. Дубовик

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри початкової освіти та методик
гуманітарних дисциплін Педагогічного
інституту Київського університету
імені Бориса Грінченка

10 лютого 2016 року

ВЛАСНОРУЧНИЙ ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
(ПІБ)
(підпис)